

PAŠERÁCKOU STEZKOU KOLEM POPOVKY

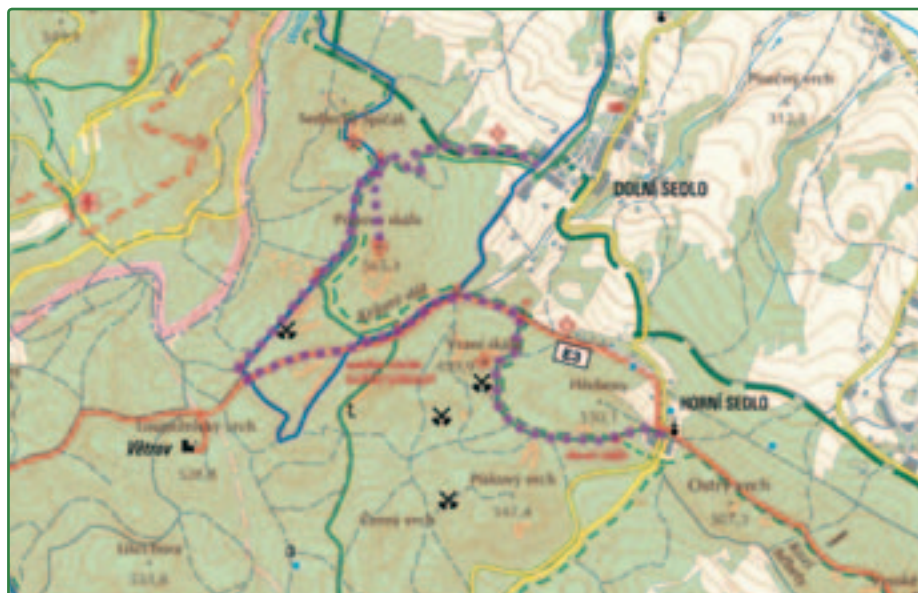
*Horní Sedlo – Horní skály – Vrani skály – Krásný důl
– Podkova – Popova skála – Dolní sedlo*

Délka: 7 km
Kočárek: ne

Hluboké tajemné hvozdy porůstají kopce a hřebeny táhnoucí se do dáli a ukrývají v sobě nespočet skalisek a věží nejroztodivnějších tvarů, z nichž jen ty nejvyšší vyčnívají nad tmavé koruny stromů. Lesy jsou pusté, obývá je jen divá zvěř – a kdo ví, možná ještě horší a tajemnější stvůry. Stezek tu najdete pomálu, protože jen málo lidí se sem odváží ve dne, natož pak v noci.

Takhle nějak vypadal za dávných časů kraj, kam se chceme dnes s vámi vypravit. Ale myslím, že pro vás nebude těžké vžít se do oné doby, neboť se tu dodnes příliš nezměnilo. Skály stále stojí na svých místech uprostřed hustých zelených lesů, jen divé zvěře možná ubylo a lidé už tolik nevěří na zlé duchy, proto sem zavítají častěji, a tak tu najdete o něco více cest a pěšinek. Ale popravdě – nejspíš na své dnešní výpravě mnoho lidí nepotkáte, takže se budete moci nerušeně vžít do role dávných pocestných.

A kdože sem chodíval tenkrát ve středověku? Zkuste si nejprve sami odpovědět! Inu, do lesa chodili vesničané na dříví, klestí či šišky na topení a také děti na jahody,

Mezinárodní naučná stezka Lužické a Žitavské hory

Trasa této výpravy vede částečně po úseku Mezinárodní naučné stezky Lužické a Žitavské hory, takže zde narazíte na 4 její zastavení: 6 – Horní skály – historie horolezectví, 7 – Vraní skály – územní systém ekologické stability, 8 – Popova skála – historie turistiky a 27 – historie osídlení, stará zemská stezka.

maliny, houby a jiné lesní plody. Zdržovali se však raději jen na kraji lesa, poblíž vesnice a nezacházeli příliš hluboko. Občas hvozdu využívalo panstvo k lovu – a ovšem také pytláci. A pak tudy museli cestovat kupci za obchodem. Lužickými horami vedlo ve středověku několik obchodních stezek spojujících česká města s hornolužickými. Dvě vedly přímo skrz pohraniční hvozdu a po jedné na jeho východním a západním okraji. Právě místy, kam se dnes vypravíme, vedla stará obchodní stezka z Žitavy do Jablonného a odtud dále přes Mimoň až do Prahy. (Mimoходом, čeští a lužičtí obchodníci nevyužívali tuto trasu jako první – nálezy římských mincí dokládají, že tudy chodili lidé již ve starověku v době římského císařství a dokonce zde byly objeveny předměty již z doby bronzové a halštatské.)

Cestující obchodníci však přitahovali také řadu lapků a loupežníků, kteří se ukryvali v hloubi lesa a ve skalách a ze zálohy přepadali nebohé kupce, aby je obrali o zboží i o peníze. Však je zde dodnes po loupežnících nazván jeden kopec, na jehož vrcholu dříve stával strážní hrad.

V Lužických horách ovšem kvetl ještě jiný druh obchodu. Bylo to pašování! Mnoho chudých vesničanů z blízkých obcí jako Rynoltice, Polesí či Horní a Dolní Sedlo bylo nuceno si takto vydělávat na živobytí. Hustý pohraniční hvozdu se svým množstvím skal, roklí a temných zákoutí využitelných k úkrytu byl pro pašování jako stvořený a pro vojáky bylo velmi obtížné někoho chytit. Pašeráci byli odvážní muži, kteří se nebáli vkročit do temného hvozdu v noci a často velmi riskovali. Vyšlapávali si svoje vlastní tajné stezky a pěšinky a museli se umět pohybovat lesem naprosto nenápadně a tiše, aby nevyplašili zvěř a neupozornili tak na sebe pohraniční stráž.

A právě na pašeráky si můžeme zahrát na naší dnešní výpravě, neboť nás povede přímo po jejich stezkách a přes místa, kde se scházeli a vyměňovali si své zboží. Neberte však svoji úlohu na lehkou váhu – víte, jak tišší a obezřetní pašeráci museli být, zkuste se proto v lese chovat stejně nenápadně.

Ti, které by tato hra obzvlášť zaujala, si mohou dát ještě jeden nelehký úkol: Nikdo cizí je při dnešní výpravě nesmí

Bрусnice borůvka

Vřes obecný

vidět ani slyšet, musí dávat dobrý pozor a všem lidem včas uhnout z cesty, vyhýbat se rušným rozcestím a místům a podobně. Nebo si mohou předsevzít svůj kontraband donést z určitého místa na jiné a skrývat se jen po tuto dobu.

Odkud tedy vyrazíme? Nejlépe ze staré pašerácké visky Horní Sedlo, jež geograficky odděluje Lužické hory od Ještědského hřbetu. Půjdeme malou pěšinou po zelené značce, která vede těsně podél 7 osamocevných pískovcových skalních věží postupně se vynořujících z lesa. Říká se jim odedávna Horní skály; jednotlivé věže (ve směru od silnice to jsou: Cvičná, Smrtka s Malou Smrtkou, Gahlerova věž, Dvojče, Liberecká, Sokol a Zub) však pojmenovali až později většinou horolezci, kteří se o zdejší skály začali zajímat přibližně od 19. století. Většinu prvovýstupů zde provedl v roce 1904 liberecký horolezec a básník Rudolf Kauschka.

Nepotrvá dlouho a pašerácká stezka nás zavede k další skupině pískovcových skal. Říká se jim Vraní nebo také Krkavčí skály a člení se na věže zvané Krkavec (na severozápadě), Krkavčí hnízdo na jihu a nejmohutnější Fellerovu věž pojmenovanou po T. Fellerovi ze Žitavy, který na ni roku 1884 jako první vystoupil s pomocí provazového žebříku. Na Šachtové věži můžeme při troše šikovnosti a opatrnosti vylézt i my a odměnou nám bude hezký výhled do kraje.

Z Vraních skal sestoupíme dolů do hluboké rokliny zvané Krásný důl. Dříve se mu říkalo Císařský, protože 17. září roku 1779 tudy na koni projel císař Josef II. Z Krásného dolu odbočují ještě postranní rokliny podobně půvabných a fantazii podněcujících jmen: Pohádkový důl, Hodinářův důl nebo Koňské díry. Pokud vás nebude tlačit čas, vřele doporučujeme se zde trochu zdržet, jako pašeráci hledat nejrůznější úkryty, či si jen tak ze zvědavosti prolézt a podle tvarů pojmenovávat různé skály.

Z Krásného dolu můžeme podle chuti a času volit hned mezi několika cestami. Zájemci mohou vyrazit po modré nebo po červené na Loupežnický vrch (zalesněný vulkanický suk vysoký 529 m n. m.), na kterém ve středověku stával gotický hrad Winterstein, česky zvaný Větrov. Sloužil k ochraně už zmíněné obchodní stezky, než byl pravděpodobně roku 1442 zničen žitavskými vojsky. Dnes zde však z této pevnosti zbyly sotva znatelné stopy a i výhled nám z většiny zastíňují stromy.

Cestou na Loupežnický vrch nepřehlédněte Tobiášovu borovici. Tento přes 250 let starý strom s obvodem 230 cm je dnes již uschlý, přesto zde stále stojí na paměť obchodníka Tobiáše Kunze, který ji tu za velkoplošné těžby v roce 1800 nechal stát. Právě pod ní se na křižovatce cest setkávali pašeráci a vyměňovali si kontrabandy.

šťavel kyselý

I lidem, kteří se nechtějí podívat na Loupežnický vrch, radíme z Krásného dolu pokračovat (místo zkratkou po zelené) dále roklí po červené a pak po vrstevnici po modré, neboť tato cesta je velmi malebná. Opět mjííme řadu skalních bloků a věží, z nichž jmenujme alespoň pár: Cukrová homole, nepřehlédnutelná Podkova (na které nahoře vidíme zvláštní skalní útvary zvané pseudoškrapy ve tvaru podkov – podle pověsti otisky čertova kopyta), nebo Skalní divadlo nacházející se pod Podkovou kousíček stranou od cesty. Skládá se z bizarních bochníkovitě vrstvených věží připomínajících postavy a skalních bloků a stěn jako kulís. Opět můžete rozvíjet svou fantazii a hádat, co které skály představují.

Zvětrávání v pískovci

Působením větru, vody, mrazu či živých organismů na horniny dochází k jejich zvětrávání neboli erozi. Pískovce jsou měkké horniny, které zvětrávání podléhají velmi snadno. V původně souvislé pískovcové kře narušené tektonickou činností se rýhy erozí prohlubovaly, vznikaly z nich spáry a komíny, až se nakonec oddělily jednotlivé věže. Během stamilionů let tak vznikla celá skalní města. V drobnějším měřítku jsou na skalách patrné další útvary vzniklé zvětráváním:

Skalní okno – otvor skrz skálu

Skalní hodiny – kamenný sloupek připomínající přesýpací hodiny

Spára – spára ve skále vyhloubená tekoucí vodou. Může být svislá, šikmá či vodorovná.

Komín – široká, šikmo nebo svisle postavená spára, do které se vejde člověk.

Voštiny – jamkovité prohlubně ve svislých nebo převýslých stěnách, oddělené tenkými mezistěnami z odolnějšího materiálu vytvářejí někdy celé soustavy. Jsou nazvány podle podobnosti s včelími plástvemi.

Římsa – vodorovná spára, na kterou je možné se postavit

Skalní brána – otvor skrz skálu, jehož dno se nachází přibližně v úrovni okolního povrchu

Převis – rozsáhlejší skalní výběžek až mělká polojeskyně

Věž – výrazná, osamocená skála, nesnadno přístupná

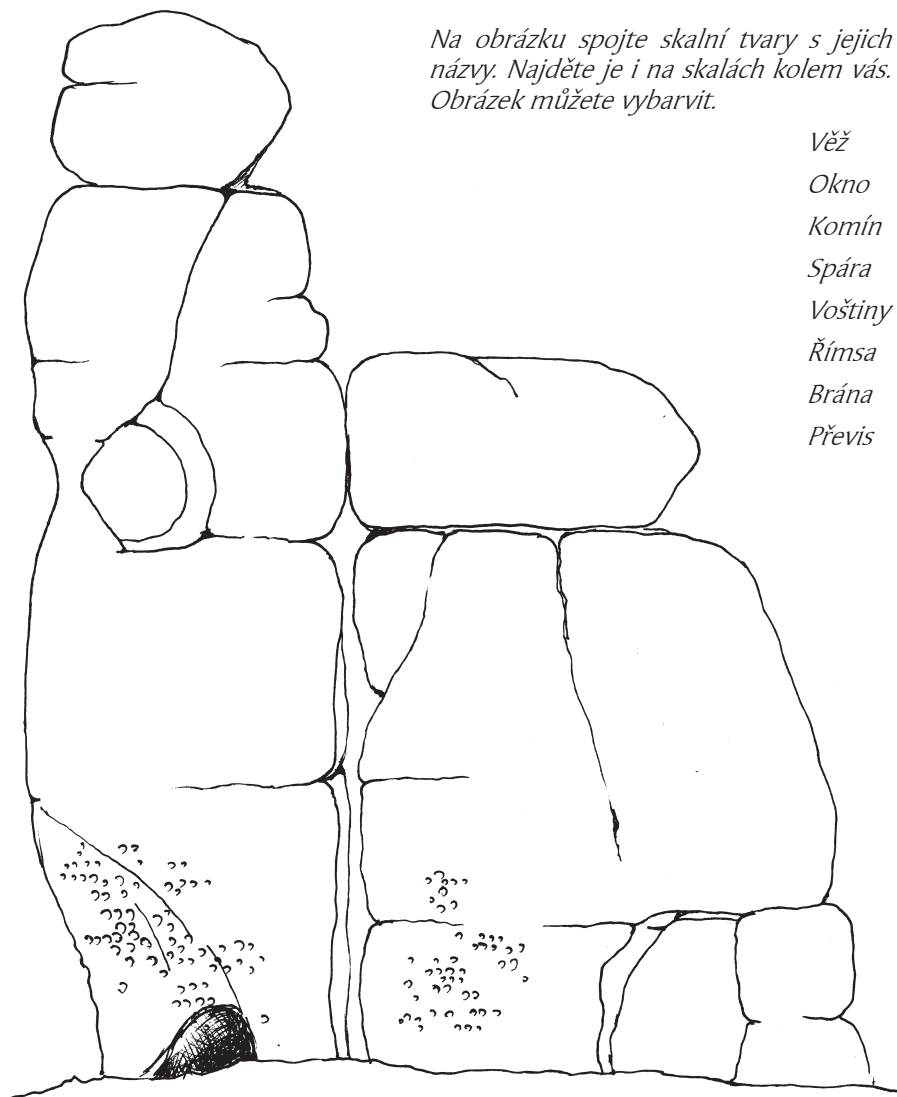
Je nutné si uvědomit, že zvětrávací procesy nepatří do minulosti, ale probíhají stále, čímž se povrch skal neustále mění.

Pokud máte chuť, můžete si udělat z modré turistické značky ještě jednu odbočku po neznačené cestě k České bráně zvané také Zemská brána. Je to horní část údolí Bílého potoka, kudy právě procházela stará zemská stezka z Čech do Lužice, než byla za vlády Jana Lucemburského přeložena na trasu Jablonné – Petrovice – Lückendorf.

Údolí Bílého potoka je na německé straně vyhlášeno jako přírodní rezervace (Weissbachtal) a nachází se zde řada zajímavých pískovcových skalních útvarů na obou stranách hranice. V Čechách najdeme například Krajkovou věž nebo Strážce

Na obrázku spojte skalní tvary s jejich názvy. Najděte je i na skalách kolem vás. Obrázek můžete vybarvit.

Věž
Okno
Komín
Spára
Voštiny
Římsa
Brána
Převís

hranic, v Německu Tempel, Hraniční kužel (Grenzkogel), Výří kameny (Uhusteine) nebo Liščí kazatelnu (Fuchskanzel), která je dostupná po můstku a skýtá půvabný výhled.

A konečně se blížíme k zlatému hřebu naší dnešní výpravy – k Popově skále. Tento skalnatý pískovcový 565 m vysoký vrchol je již zdaleka viditelný a svým charakteristickým tvarem připomíná hradní zříceninu. Z vrcholové skály, na kterou můžeme vylézt po železných schůdkách, je vynikající rozhled kolem dokola. Nahoře můžeme vidět zajímavé skalní útvary zvané skalní mísy s typickým odtokovým žlábkem a na skalách okolo ještě další tvary jako skalní brány či malé jeskyňky.

Nepovíme vám, proč se tato skála jmenuje Popova, to necháme na vás. Vaším dalším úkolem bude za využití historických skutečností i pověstí z okolí, které znáte, vymyslet krátký příběh, kdo

to byl Pop a proč se skála po něm jmenuje. Napište svou verzi na volné místo a vedle nakreslete, jak Popova skála vypadá. Poradíme vám, že nejlépe se kreslí z rozcestí modré a zelené turistické značky poblíž Podkovy (kde se nachází 8. zastavení naučné stezky) nebo případně přímo z některé z vedlejších skal na vrcholu.

Na podzim nezapomeňte, že místní lesy jsou plné hub – najdete zde růžovky, lišky, křemenáče a další výborné houby.

A malá rada na závěr naší dnešní výpravy: Pokud jste se sem přibližovali autem, které jste nechali v Horním Sedle, možná vám nebude vyhovovat scházet z Popovky po zelené do Dolního Sedla, ale raději zvolíte trasu po zelené na opačnou stranu (odkud jste přišli) a potom dále z Krásného dolu po červené zpět do Horního Sedla.

Muchomůrka růžovka

Liška obecná

Křemenáč osikový

VODNICKÁ STEZKA

*Jablonné – rybník Markvart – Letohrádek Bredovských – Lemberk
– Pivovarský rybník – Lemberský park – Zdislavina studánka – Jablonné*

Délka: 5 km

Náročnost: fyzicky nenáročná, rovinný terén

Kočárek: ano

Rybníky Markvart, Pivovarský, Dvorský a Černý propojené Panenským a Kněžickým potokem patří odnepaměti k Lemberskému vodnickému panství. Posledním jeho správcem je vodník Puškvorec, který svůj rajón pravidelně obchází, aby zkontroloval, jestli je všechno, jak má být. Sídlí v Markvartu, největším rybníku Lemberského vodnického panství. Podél Panenského potoka někdy proplouvá, někdy prochází k Pivovarskému a Dvorskému rybníku. Pokud je velké sucho nebo horko, vrací se zpět k ústí Kněžického potoka a proti jeho proudu plave k Černému rybníku. Za mokra či deště však rychle přeběhne ze Lvové po silničce do Kněžiček, kde hupne do potoka a sveze se do Černého rybníka po proudu.

Blatouch bahenní

Říkáte, že jste zvědaví, jak takové vodnické panství vypadá? Pojdte se tedy projít spolu s vodníkem Puškvorcem po jeho vodnické stezce a uvidíte nejen kudy vodník chodí, ale dozvíte se také, co všechno má na práci.

Myslím, že nejlépe uděláte, pokud se vydáte s Puškvorcem na obchůzku na jaře. Jaro mají totiž vodníci nejraději. Voda přestane studit a přitom ještě není horko, v potocích je vody dostatek a všude kolem kvete spousta květin. Potoky lemují nebesky modré pomněnky, žlutoučké petrklíče nebo blatouchy. Nejvíc jich roste na mokré louce hned za rybníkem Markvartem – vypadá to, jako by tu někdo rozsypal tisíce zlatých dukátů. A v Lemberském parku je zase pod olšemi úplně bílo od sasenek. Jestli tudy půjdete na jaře, dobře se dívejte kolem, které květiny sami uvidíte. Pak pro vás určitě nebude těžké správně je vybarvit.

Kromě radosti však jaro přináší vodníkovi také nejvíc práce. Musí vyčistit potoky, když se v nich nakupí větve nebo loňské listí, aby se voda nevytlévala z břehů. Dává pozor, jestli některý rybníček nezůstal zamrzlý, jestli včas vyrostlo rákosí, aby měli vodní ptáci kam ukrýt svá hnízda, zda se labuť dobře starají o mladé nebo třeba splešťule nechytají rybí potěr.

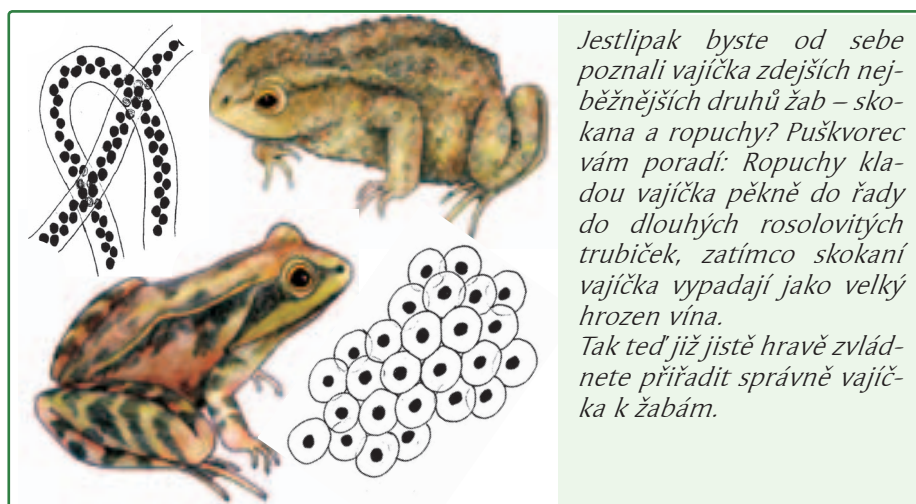
Prvosienka jarní (petrklíč)

létání ptákům moc nepomůže, ale rád učí labuťátka plavat nebo mladé lysky se potápět. A na podzim už zase hlídá, aby ptáci včas vylétli k jihu, a těm, co zůstanou, pomáhá přečkat zimu.

Léto je zase ta nejlepší doba, abyste si spolu s Puškvorcem mohli pěkně zblízka prohlédnout některé malé vodní breberky. Opět je najdete ve všech rybnících; a jiné zase v potocích, ale nejlépe se pozorují pod olšemi u přítoku do Markvartického rybníka. Na hladině určitě uvidíte bruslařky a vodoměrky, na mělčině či v bahně pod kořeny stromů najdete vodní „šneky“ – plovatky a okružáky, a při

Spoustu času Puškvorcovi zabere také dohlížení na žáby. Určitě víte, že právě na jaře se skokani, ropuchy a vůbec všechny žáby slézají do rybníků, aby do vody nakladly svá vajíčka. Když tudy půjdete někdy v dubnu, zkuste se podívat do vody, zda je tam nevidíte – můžete je nalézt prakticky ve všech rybnících Lemberského vodnického panství. Možná už ale přijdete pozdě – potom už nenajdete vajíčka, ale to, co z nich vyrostlo – a to je co? No ano, pulci. Na rozdíl od žab dýchají žábrami a nemají žádné nožičky, jen mrštný ocásek, pomocí kterého se pohybuji ve vodě.

Na rybnících pod Lemberkem také hnízdí mnoho ptáků. S nimi má Puškvorec co dělat po celý rok. Na jaře vítá ty, kteří se vracejí z teplých krajin, pomáhá jim vybrat pěkné a klidné místo pro hnízdo a kontroluje snášení vajíček i vyvádění mladých. S nácvikem

Jestlipak byste od sebe poznali vajíčka zdejších nejběžnějších druhů žab – skokana a ropuchy? Puškvorec vám poradí: Ropuchy kladou vajíčka pěkně do řady do dlouhých rosolovitých trubiček, zatímco skokaní vajíčka vypadají jako velký hrozen vína. Tak teď již jistě hravě zvládnete přiřadit správně vajíčka k žabám.